

Drie fragmenten over design

vertaling: Enzo Heller.

Reisnotities

● Ettore Sottsass

Misschien drukt de geschiedenis van de architectuur op een dag een ander kind aan de immense smetteloze borst - dat niet ongezeglijk of zonder respect hoeft te zijn, het is net even anders, zoals mijn oom Max zich van zijn elf broers en zusters, de kinderen van mijn grootouders, onderscheidde.

. . . . ik denk, dat architecten soms geen huizen ontwerpen, maar alleen gangbare ideeën hebben, hoe men een huis moet vormgeven. Ze drukken om zo te zeggen de ideeën uit, hoe men die ideeën zou moeten realiseren, op basis waarvan een huis wordt gemaakt. Dat herinnert me een beetje aan datgene, wat me hier overkomt, waar ik nu ben, waar ik niet mezelf kan zijn, omdat iedereen mij voortdurend meent te moeten zeggen, wat ik moet doen, om een gelukkig leven te leiden. Men zegt me, hoe ik moet eten, moet ademen, mijn lichaamshouding moet beheersen. Men zegt me, wanneer ik naar bed moet gaan, moet opstaan en nog veel meer dingen moet doen. Soms zegt men me ook, hoe ik me tegenover onbekenden moet gedragen.

En dat alles, om me aan een gelukkig leven te helpen. Ik echter volhard in mijn onkunde, hoe men moet leven, leef desondanks meer of minder voort, hoewel ik steeds maar weer, misschien niet zo heel gelukkig, mijn leven gestalte moet geven. Soms volg ik de raad van de Indiërs op. Dat wel. Maar ik weet niet, wat voor leven zij leiden. Ik zeg nooit wat tegen ze. Dat alles moet slechts illustreren, dat architecten niet zelden - als specialisten, als op zichzelf staande kaste - architectuurconcepten, een immense hoeveelheid ideeën en gegevens over architectuur ophopen. Dan worden deze gegevens geordend, gepubliceerd, doorgegeven, geïnterpreteerd, verdedigd, gekatalogiseerd, totdat tenslotte al deze kenniselementen en indexen tot architectuur stollen. Ze vormen een gebied, waar de architectuur met zichzelf geconfronteerd wordt, een ijkpunt, van waaruit een richtsnoer gelegd wordt. Ze worden tot een vormprincipe, een overeenkomst, een culturele standaard, een methodiek om te onderzoeken en te verwerpen en wat dies meer zij. Af en toe worden al die gegevens en tabellen tot een signum van een kaste, tot kenmerk van een bevolkingsgroep, zelfs tot karakteristiek van een natie.

Soms denk ik, aan het eind van de reis zou men hierover kunnen vaststellen, dat men het meest wezenlijke van deze problematiek uit het oog verloren heeft. Ik vrees, dat men op het laatst dat persoonlijke gevoel, die persoonlijke hoop zou

kunnen verliezen, ja zelfs die kalmerende onstuimigheid, die doelgerichtheid zonder logica, die bedwelmende ervaring, die met het ontwerpen en vormgeven van een huis kan zijn verbonden. Het verontrust me, dat men misschien die persoonlijke staat van onschuld en nieuwsgierigheid, van onwetendheid en zelfbedrog niet meer zou kunnen terugkrijgen, die men soms als kind, misschien ook nog later had, als je je onder de trap verstopte, een leeg huis betrad, een grot verkende, een boomhut bouwde, in een betonnen buis kroop.

Ik word gekweld door de gedachte, dat men de min of meer verkapte speeldrift zou kunnen vergeten - het riskante, wilde, vaak ook ongelukkige spel, dat je luidkeels laat lachen, dat in de loop der tijd tot existentiële scherpzinnigheid kan worden, met andere woorden tot rite, tot een moeizaam gecompliceerd nutteloos en verward ritueel met bepaalde gebaren en tekens, visioenen en depressies, gezangen en meditatie, met opgepotte ervaringen en bedenkzels, met iets, dat niet onvoorwaardelijk tot geschiedenis zou moeten bezinken, maar omhoog stijgen en in de lucht achter wuivende palmen weg mag zweven.

Natuurlijk zijn er andere rituelen.

Er zijn rituelen ter verdediging van de financiële status, tot behoud van de maatschappelijke macht, rituelen, die ten dienste staan van de zelfontplooiing, misschien de intellectuele-culturele status aangeven. Er zijn rituelen, die een "levensstijl" duidelijk maken, waarmee men de tijd kan vangen of loochenen. Er zijn rituelen voor een methodische exploitatie van het intellect-misschien rituelen, waarmee men zich gedurende de arbeidstijd kan afschermen. En dan zijn er nog gecompliceerde gedragscollages en hoogst duistere vermenigingen van veelvoudig door elkaar gevlochten rituelen.

Maar er zijn ook nog de gangbare rituelen van mensen, die weinig of niets van de werking van maatschappelijke samenhangen weten, die signalen zonder reflectie in zich opnemen, zonder reflectie gebruiken, die zich met elementaire rituelen afschermen, die ze accepteren en gebruiken, zoals ze nu eenmaal zijn. Meer verlangen ze niet.

Eenvoudig is het dus niet.

Waarschijnlijk kan het met een geschiedenis van de architectuur niet langer zo gesteld zijn als met die van Sir Barrister Fletcher in de 18e druk of met soortgelijke werken - folianten met lijsten vol monumenten, bouwstijlen en beschrijvingen van kunstwerken, als er ooit boeken zullen zijn zonder de hiërarchie van gebouwhoogtes, zonder lijsten vol nieuwe technische ontwikkelingen en dergelijke.

. . . mijn oom Max verdween op een dag. Afgezien van dit legendeachtig feit liet hij slechts een tamelijk vergeelde foto